

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

1997

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Skiriu Mamai

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833–1842 metais:
organizacija ir veikla*

VILNIUS

Eugrimas

1997

UDK 947.45

Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas

Česlovas Laurinavičius

Raimundas Lopata

Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)

Vladas Sirutavičius

Darius Staliūnas

Giedrius Subačius

Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerijai,
Lietuvių katalikų mokslo akademijai,
Lietuvos istorijos institutui,
prelato Juozo Prunskio fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo*

© Vytautas Jogėla, 1997

© Lietuvos istorijos institutas, 1997

© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1997

ISSN 1392-0391

ISBN 9986-752-23-X

TURINYS

PRATARMĖ	8
ĮVADAS	10
Istoriografija	11
Šaltiniai	13
Atsiminimai	14
Archyvai	15
RUSIJOS VALDŽIA IR KATALIKAI XVIII AMŽIAUS PABAIGOJE -- XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE	17
Rusijos aristokratija ir katalikybė	17
Valdžios siekiai	19
Katalikų Bažnyčios valdymas	21
Katalikų apibūdinimas	24
AKADEMIJOS ĮSTEIGIMAS	26
Universiteto uždarymas	26
Akademijos pradžia	33
Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos	43
Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas	53
Patalpos	54
Pirmieji mokslo metai	57
AKADEMIJOS PERSONALO KAITA	61
Rektoriai	62
Profesoriai	66
Adjunktai	69
Kalbų dėstytojai	74
Inspektoriai ir jų padėjėjai	76
Dvasios tėvai, arba kapelionai	78

AKADEMIJOS ALUMNAI IR JŲ STUDIJOS	80
Įstojimas	81
Akademijos klierikų gyvenimo sąlygos	84
Studijos	91
Klierikų kilmė	93
Tautinis klausimas	96
MOKYMAS IR MOKSLAS	100
Mokymas ir jo programos	100
Šventojo Rašto katedra	102
Dogminė, moralinė ir pastoralinė teologija	105
Bažnyčios istorija ir kanonų teisė	106
Homiletika	109
Logika ir moralės filosofija	110
Lenkų literatūros istorija	111
Visuotinė ir Rusijos istorija	112
Rusų literatūra ir kalba	115
Lotynų literatūra ir graikų kalba	116
Hebrajų kalba	117
Prancūzų kalba	117
Vokiečių kalba	118
MOKSLINIAI DARBAI	119
Dėstytojų moksliniai darbai	121
Vadovėlių rengimas	123
Pamokslų rinkinių rengimas	124
Straipsniai	125
Mokslo laipsnių suteikimas	126
Daktaro laipsnio suteikimas	129
AKADEMIJOS REFORMOS	134
Akademija ir seminarijų reformos	134
Akademijos iškėlimas į Peterburgą	140
Sudie, Tėvyne	144

IŠVADOS	148
PRIEDAI	150
Akademijos klierikų sąrašas	150
Akademijos personalo sąrašas	176
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	180
Naudoti archyvų ir bibliotekų rankraščių fondai	180
Skelbti šaltiniai	182
Literatūros sąrašas	183
TRUMPINIAI	190
SUMMARY	191
STRESZCZENIE	205
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	219
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	230

nepavyko. Paaikėjo, kad ne visi rankraščiai galėjo patikti valdžiai, todėl vyskupas nutarė išleisti jau žinomų pamokslininkų – Podolės Kamencio vyskupo Martyno Bialobžeskiego (Bialobrzeski) ir jėzuitų kunigo Andriaus Filipeckio (Filipecki) pamokslų rinkinius. Aišku, pačiam vyskupui trūko laiko, todėl jis į pagalbą pasikvietė Akademijos profesorius J. Skydelį ir A. Fijalkovski, juo labiau kad J. Skydelis jau turėjo tokio darbo patirtį – 1832 m. buvo parengęs ir išleidęs savo mokytojo Jono Kantijaus Chodanio (Chodani) pamokslus. Pirmajam pamokslų rinkiniui J. Skydelis parašė įvadą, arba prakalbą²³. Pašlijus sveikatai, jis vis mažiau galėjo dirbti, tad rengiant šiuos rinkinius daugiausia padirbėjo A. Fijalkovskis.

M. Bialobžeskiego pamokslų rinkinį sudarė keturi tomai. Pirmasis tomas pasirodė 1838 m. A. Fijalkovskis jo įvade apžvelgė homilijas ir pateikė vyskupo gyvenimo apžvalgą²⁴. 1838-1842 m. išėjo A. Filipeckio pamokslų rinkinys²⁵. Taigi kunigai gavo aštuonių tomų pamokslų rinkinį, kurį vyskupas liepė visoms bažnyčioms užsiprenumeruoti. Ar sakydami pamokslus kunigai griežtai laikėsi jiems pateiktų homilijų, nėra tyrinėta. Veikiausiai valdžia negalėjo to pasiekti, nors vyskupas tikėjosi, kad platus pasirinkimas neatbaidys klausytojų ir kunigų.

Straipsniai. Katalikai neturėjo atskiro leidinio, kuriame būtų galėję publikuoti savo darbus. Lenkijos Karalystėje toks leidinys pradėtas leisti tik 1842 m. Jo steigėjas – buvęs jėzuitas, tuometinis Varšuvos dvasinės akademijos rektorius Bonaventūras Butkevičius (beje, kilęs iš Lietuvos).

Vilniaus Akademijos dėstytojai savo straipsnius spausdino leidinyje “Wizerunki i Roztrząsania Naukowe”. Čia buvo spausdinami tiek teologijos, tiek istorijos tyrinėjimai. Tai rodė, kad pasauliečiai ir dvasininkai gali dirbti kartu ir yra tolerantiški vieni kitiems. Aktyviausiai šiame leidinyje bendradarbiavo A. Fijalkovskis. Mirus A. Daugirdui, jis paskelbė straipsnį apie jo gyvenimą ir mokslinius straipsnius²⁶. Tais pačiais metais (1835) pasirodė pirmasis Akademijos

²³ J. Skydell, “Przedmowa”, in: *Kazania X. Jana Kantego Chodaniego*, t. 2, Wilno, 1832, s. I – V.

²⁴ X. A. F. “Przedmowa”, in: M. Bialobrzeski, *Wyklad świętych ewangielij*, t. 1, s. XII – XXIV.

²⁵ A. Filipecki, *Zbiór kazań wzorowych*, t. 5 – 8, Wilno, 1838 – 1842.

²⁶ A. Fialkowski, “Aniol Dowgird. Życiorys i bibliografia”, *Wizerunki i Roztrząsania Naukowe*, Wilno, 1835, t. 11, s. 101 – 102.

dėstytojų parašytas straipsnis iš moralinės teologijos. Jo autorius – J. Skydelis²⁷. Čia aptariami žymiausi senojo ir naujojo pasaulio moralistai, filosofai ir teologai iki pat J. Skydelio mokytojo J. K. Chodanio.

Kiti dėstytojų straipsniai buvo išspausdinti tik po ketverių metų. Kodėl praėjo tiek daug laiko, nesunku paaiškinti. Vieni rengė spaudai įvairius pamokslų rinkinius, o jaunieji adjunktai dar nebuvo spėję tapti rimtais tyrinėtojais. Antrąjį straipsnį paskelbė A. Fijalkovskis²⁸. Jame pateikiama Dievo suvokimo struktūra.

Tapęs rektoriumi, A. Fijalkovskis tęsė tradiciją publikuoti mirusių dėstytojų darbus. Jo dėka pasirodė dar po 1824 m. A. Daugirdo parašyta studija „Rozprawa mająca za cel udowodnienie prawdziwej rzeczywistości poznań ludzkich i obalenie wszelkich mnemań sceptycyzmu lub idealizmu“. Tačiau A. Fijalkovskis parengė tik sutrumpintą traktato variantą²⁹. Šiame darbe A. Daugirdas gina sensualizmą ir empirizmą, laikosi Francio Bacono ir Johno Locke'o tradicijos. Tai buvo vienas geriausių epistemologijos srities darbų³⁰. Tame pačiame leidinyje 1839 m. pasirodė nežinomo autoriaus straipsnis, kuriame kritikuojamas racionalistinis moralės filosofijos suvokimas³¹. Iš straipsnio struktūros ir rašymo manieros galima spėti, kad jį parašė Filosofijos katedros profesorius K. Lenartavičius.

Mokslo laipsnių suteikimas Tik 1839 m. vidaus reikalų ministras Aleksandras Stroganovas patvirtino mokslo laipsnių suteikimo taisykles. Pailginus mokymosi laiką vienais metais ir patvirtinus šias taisykles, Akademijoje prasidėjo pilnakraujis gyvenimas, nes aukštosioms teologijos studijoms trejų metų buvo per mažai. Iki tol nė vienam klierikui ar kunigui nebuvo suteiktas magistro ar daktaro laipsnis, net diplomų neišduodavo

²⁷ J. Skidell, „Krótki rys historii nauki moralnej wraz z wizerunkami charakterystycznymi celniejszych moralistów“, *Wizerunki i Roztrząsania Naukowe*, 1835, t. 9, s. 1 – 48.

²⁸ A. Fiałkowski, „Wyobrazenie boga i jego przymiotów, oraz wypływające ztąd dla nas obowiązki“, *Wizerunki i Roztrząsania Naukowe*, poczet nowy drugi, 1839, t. 6, s. 5 – 35.

²⁹ A. Dowgird, „Rzeczywystość poznań ludzkich“, *Wizerunki i Roztrząsania Naukowe*, poczet nowy drugi, 1839, t. 5, s. 5 – 76.

³⁰ S. Kaczmarek, *Aniol Dowgird filozof nieznaný*, s. 76.

³¹ „Różnica pomiędzy teologią a filozofią moralną“, *Wizerunki i Roztrząsania Naukowe*, 1839, t. 8, s. 5 – 44.